

RECENZII ȘI NOTE DE LECTURĂ

Atlas istoric al orașelor din România. Seria C. Transilvania, Fascicula 2. Sebeș, coord. Dan Dumitru Iacob, Ed. Enciclopedică, București, 2004, XIV + 14 p. + 9 planuri + 2 il.

De curând, sub egida Academiei Române, a văzut lumina tiparului atlasul istoric al orașului Sebeș, editat de Comisia de Istorie a Orașelor din România. Este vorba de cel de al doilea atlas, după cel al Mediașului, dintr-o serie mai lungă preconizată să apară, ca rezultat al unui grant finanțat de Ministerul Educației și Cercetării prin Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior. Tipărită în condiții grafice excelente, lucrarea respectă o serie de criterii recomandate de Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor, în privința formatului și conținutului.

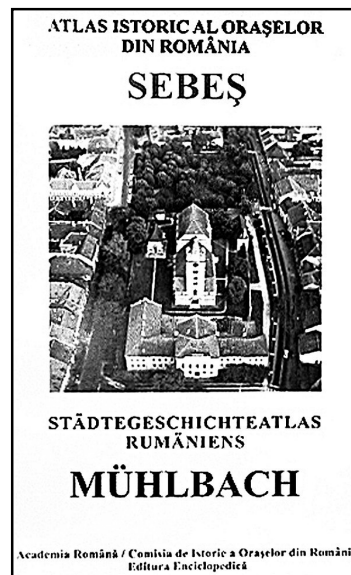
Coordonat de Dan Dumitru Iacob, colectivul de autori a fost alcătuit din cercetători sibieni și clujeni: Paul Niedermaier, Judit Pál, Zeno-Kárl Pinter și Mihaela-Sanda Salontai. Atlasul este alcătuit din două părți distincte: o parte de text și una rezervată hărților. Partea de text oferă informațiile esențiale referitoare la istoria orașului și la monumentele sale medievale. Este structurată astfel: *Cuvânt înainte*, *Date geografice* (Dan Dumitru Iacob), *Cronica orașului* (Judit Pál, Dan Dumitru Iacob), *Evoluția demografică* (Dan Dumitru Iacob), *Structura morfologică* (Paul Niedermaier), *Etapale de extindere a orașului* (Paul Niedermaier), *Monumentele istorice* (Dan Dumitru Iacob, Mihaela-Sanda Salontai), *Descrieri istorice ale orașului* (Dan Dumitru Iacob, Paul Niedermaier), *Descoperiri arheologice* (Zeno-Kárl Pinter), *Denumirile străzilor* (Dan Dumitru Iacob, Simona Bondor) și *Bibliografie* (Dan Dumitru Iacob).

Această primă parte a atlasului, scrisă atât în limba română, cât și în limba germană (traducerea a fost realizată de Sigrid Pinter și Gudrun Liane Ittu) reușește să-l familiarizeze pe cititor cu istoria orașului, iar prin prezentarea structurii morfologice, a etapelor de extindere și a monumentelor de arhitectură, autorii demonstrează că la Sebeș s-au conservat, în cadrul centrului istoric, acele elemente de urbanism specifice unui oraș medieval: rețeaua stradală, parcelarea etc.

Partea a doua a atlasului este rezervată hărților, de realizarea cărora s-a îngrijit Simona Bondor. Este vorba de: *Planul zonei în Ridicarea Francesco-Iosefină (1869-1873)*, 1:50000, *Sebeșul în Ridicarea Iosefină (1769-1773)*, 1:28000, *Planul actual al orașului Sebeș (2000)*, 1:10000, *Planul orașului Sebeș (1890)*, 1:2500, *Denumiri de străzi (1890, 2002) și numere de case (1890)*, 1:2500, *Parcelarea orașului (1890)*, 1:5000, *Etapale de extindere a orașului*, 1:5000, *Planul orașului (1769)*, 1:7200, *Planul proprietăților (1926)*, *Aerofotogramă (1972)*, 1:5000, și o stampă de Ludwig Rohbok, datând din anul 1863, cu orașul văzut dinspre sud-est.

Atlasul, prin bogăția și calitatea informațiilor și a materialelor cartografice pe care le conține, este un instrument de lucru foarte util cercetătorilor și studenților, ale căror preocupări vizează istoria Sebeșului sau istoria orașelor medievale în general. De asemenea, se adresează și profesorilor din învățământul preuniversitar care predau discipline axate pe istoria locală și, nu în ultimul rând, pasionaților de istorie. Așteptăm cu interes apariția și altor atlase din seria pe care Comisia de Istorie a Orașelor din România intenționează să le realizeze.

CĂLIN ANGHEL

Július Sopko, *Kronika uhorských kráľov zvaná Dubnická / Cronica regilor ungari numită Dubnická*, Budmerice, Vydavateľ'stvo Rak, 2004, 239 p.

„Narațiunea istorică a unui autor anonim despre Regatul ungar de la incursiunile hunilor în Europa până la căsătoria lui Matei Corvin cu Beatrice” este subtitlul unei opere cu valențe istorice și bibliofile a profesorului, istoricului, latinistului slovac Július Sopko, cercetătorul prețioaselor codexuri medievale de proveniență slovacă aflate, între altele, și la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia. În aceeași editură, în anul 1995, a mai apărut o lucrare înrudită cu cartea prezentată acum, *Cronica Slovaciei Centrale* (Slovakia Centrală prin prisma cronicarilor regali și orășenești), pentru care autorul a primit premiul „Sigiliul de aur” al Ministerului Culturii Republicii Slovacie și premiul Academiei Slovacie de Știință. Pentru publicul românesc inițiat nu poate fi omisă lucrarea *Stredoveké latinské kódexy slovenskej proveniencie v Maďarsku*

a Rumunsku /Codexuri medievale latinești de proveniență slovacă din Ungaria și România/, Martin, 1982, în care autorul a exploatat și cercetările sale de la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia, din anii șaptezeci ai secolului XX.

Chronicon Dubnicense este un codice valoros pentru cercetarea Evului Mediu atât slovac¹, cât și maghiar și românesc, și se păstrează la Muzeul Național de la Budapesta, unde a ajuns din biblioteca familiei Illéshazy, de la Dubnica, împreună cu întreg fondul bibliotecii, în anul 1838. Cronica a avut o soartă asemănătoare multor cărți manuscrise din Evul Mediu, dar nu numai de atunci. Ne aflăm în fața unei opere anonime, singurul indicator care ar putea contribui la o oarecare direcționare spre o apartenență fiind coperta, care indică unele elemente comune pentru atelierele de legătorie ce au funcționat pe lângă curtea lui Matei Corvin (anul legării cărții este cca. 1480, iar locul Oradea). Conform regulilor codicologice, Július Sopko descrie aspectul exterior și interior al codexului, care poartă semnele încercării de iluminare, aceasta nefiind însă încheiată. Există imagini neterminate ale Maicii Domnului, Sfintei Treimi sau inițiale miniate. Scrierea este o bastardă gotică de la jumătatea secolului al XV-lea, încadrându-se în perioada încheierii conținutului istoric, cu anul 1479.

Despre destinul cărții vorbesc însemnări manuscrise, care și în alte multe cazuri dau acestora o notă personalizantă și de unicat. Cu atât mai valoroase sunt însemnările identificate în *Chronicon*, cu cât ele îi menționează pe membrii familiei Drágfi, primul Johanes, mort în 1526 la Mohács, și averile sale din Transilvania. Însemnarea următoare, datată cu anul 1541, anunță moartea lui Anton Drágfi. Relațiile apropiate de rudenie dintre familiile Drágfi și Bathory, moartea tuturor membrilor familiei Drágfi și relațiile de rudenie cu Bathoreștii l-au îndemnat pe J. Sopko să caute pe proprietarii cronicii între membrii celei de a doua familii citate, din a doua jumătate a secolului XVI. Comanditarul cronicii a fost identificat în voievodul transilvănean Bartolomeu Drágfi, descrierea lui evidențiindu-se prin superlativele și laudele aduse acestuia de autorul cronicii.

Autorul anonim al *Cronicii* a apelat, ca și mulți alți cronicari europeni și români, la izvoare cunoscute mai vechi. Astfel, în *Chronicon Dubnicense* se regăsesc fragmente din *Cronica de la Buda* sau *Cronica pictată de la Viena* și alte texte istorice. J. Sopko încearcă să-l identifice pe cronicar prin persoana lui Jan din Šarišské Sokolovce (Slovacia) numit și Jan Tot, chiar dacă acesta nu este semnat pe paginile manuscrisului.

Din contextul manuscrisului se desprind unele informații pentru istoria Transilvaniei care nu sunt necunoscute istoriografiei românești, Ioan Lupăș considerându-l pe cronicar de origine românească. Baza cronicii se leagă de evenimentele din viața și sfârșitul lui Ludovic I, de expediția lui Matei Corvin în Moldova, precum și de anii 1474-1479 din domnia acestuia. Nu poate fi vorba aici despre descrierea istorică, mai degrabă este vorba de mențiuni scurte despre încoronarea, faptele și moartea regilor, menționându-se și unde au fost înmormântați aceștia. În cazul lui Ioan de Hunedoara sunt subliniate luptele câștigate împotriva turcilor. Cronicarul are la îndemână unele izvoare documentare, realitate pe care o menționează în text. Autorul *Cronicii* este considerat unul dintre puținii istorici (poate chiar unicul), care descrie domnia lui Matei Corvin în culori sumbre, scriind despre suferințele populației supuse atacurilor turcești, la care regele nu s-a opus suficient, preferând expedițiile din Cehia, Silezia sau Austria. Din această cauză Oradea a fost pustiită în anul 1474. Nici o cronică a vremii nu descrie atât de amănunțit evenimentele de la Oradea. Există un punct de vedere negativ și în privința dărilor prea mari, pe care Ioan de Hunedoara le-a impus populației și așa destul de oprimate. În capitolul 232 este exprimată bucuria cronicarului atunci când vorbește despre Ștefan cel Mare, care i-a bătut pe turci, evenimentele fiind susținute prin mai multe rânduri de izvoare scrise. Cu o grijă deosebită, cronicarul se oprește asupra faptelor voievodului Bartolomeu Drágfi, personaj puțin întâlnit în izvoarele istorice, glorificându-i meritele despre care cunoaște multe amănunte, fapt ce l-a îndemnat pe Július Sopko să-l considere pe acesta un apropiat al cronicarului.

Chronicon Dubnicense are 234 de capitole, traducerea fiind precedată de un studiu istoric susținut de o prețioasă bibliografie; textul tradus este înzestrat cu un bogat aparat critic, finalizat cu indice de nume. Aspectul patinat al volumului prezentat, la care se adaugă munca istoricului-traducătorului, îi oferă un loc de cinstă între opere bibliofile contemporane.

EVA MÂRZA

¹ Dubnica nad Váhom este un oraș pe teritoriul Slovaciei, unde s-a păstrat manuscrisul până în anul 1838, în castelul familiei Illéshazy.